

УДК 339.5

DOI: 10.31359/2312-3427-2020-4-1-163

Т.М. Циганкова, д-р екон. наук, професор

**ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»**

О.О. Яценко, здобувач наукового ступеня доктора філософії

**ДВНЗ Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана**

БАГАТОРІВНЕВІСТЬ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті запропоновано та обґрунтовано багаторівневий підхід до визначення міжнародної торговельної інтеграції. Виявлено, відповідно до виокремлених рівнів, формати та форми здійснення міжнародної торговельної інтеграції. Ідентифіковано основні чинники диверсифікації форматів міжнародної торговельної інтеграції (вихід об'єкту регіональних торговельних угод далеко за межі традиційного фокусу на «пільгових торгових умовах» внаслідок застосування формул «COT+» та «COT-extra»; розширення та ускладнення глобальних ланцюгів створення доданої вартості; глобальний перехід до індустрії 4.0 тощо). Охарактеризовано формати та форми міжнародної торговельної інтеграції в розрізі виокремлених її рівнів: корпоративного, міждержавного, наднаціонального та глобального. Визначено частку внутрішньо- та зовнішньо регіональної торгівлі деяких інтеграційних об'єднань (АСЕАН, ЄС, СНД, НАФТА (USMCA), КАРІКОМ, ЕКОВАС) та рівень інтегрованості у глобальну торгівлю країн з розвинутою економікою, економікою, що розвивається та з перехідною економікою.

Ключові слова: міжнародна торговельна інтеграція, багаторівнева міжнародна торговельна інтеграція, формати та форми багаторівневої торговельної інтеграції, глобальні виробничі мережі, стратегічне партнерство країн, регіональні торговельні угоди, глобальна торговельна система, Світова організація торгівлі.

Постановка проблеми. У більшості сучасних вітчизняних та закордонних досліджень міжнародна торговельна інтеграція розглядається у контексті її регіональних проявів – зон преференційної торгівлі, зон

вільної торгівлі різних типів та митних союзів, оформлених відповідним чином у регіональних торговельних угодах (RTA) та зареєстрованих у СОТ. Однак, такий підхід, з огляду на світові тренди економічної глобалізації, перехід до Індустрії 4.0, розвиток глобальних ланцюгів створення доданої вартості не дозволяє комплексно дослідити процеси міжнародної торговельної інтеграції, які на разі не обмежуються лише наднаціональним (регіональним) рівнем, що і обумовило необхідність пропозиції багаторівневого підходу до аналізу та оцінки інтеграційних процесів у міжнародній торгівлі. Це дозволить більш об'єктивно оцінювати та конструктивно розвивати процеси міжнародної торговельної інтеграції на всіх рівнях світової економіки

Аналіз останніх досліджень Вагомий внесок у дослідження інтеграційних процесів у міжнародній торгівлі на різних її рівнях здійснили такі вітчизняні та зарубіжні науковці (у порядку розробленості, на наш погляд, типів міжнародної торговельної інтеграції): регіональна – Б. Баласса [1], Р. Болдвін [2], О. Білорус [3], Дж. Бхаваті [4], Дж. Вайнер, П. Кругман [5], Д. Лук'яненко [6], Г. Мюрдаль, А. Поручник [7], В. Сіденко [8], А. Філіпенко [9], В. Чужиков [10], О. Шнирков та інші; глобальна – К. Андерсен, І. Бураковський [11], В. Власов, Д. Грінфілд, Д. Джексон, І. Дюмулен [12], Р. Мюллер, В. П'ятницький, С. Осика [13], П. Саблук, Т. Циганкова [14], О. Штефанюк, О. Яценко [15] та інші; корпоративний – Дж. Амадор, Л. Антонюк [16], Дж. Бейр, Дж. Бовен [17], І. Гужва [18], Дж. Енгель, Г. Лінден, М. Калюн, Д. Ільницький, Т. Мельник [19], Т. Орехова, Н. Резнікова, О. Рогач, О. Швиданенко [20], В. Шевчук; міждержавний – В. Андрійчук, Т. Гордеєва [21], Я. Жаліло, Т. Панфілова, С. Пирожков, О. Плотніков, І. Пузанов, Я. Столярчук [22], І. Фамінський [23] та інші. Разом з тим, як у науковій літературі минулого, так і в роботах сучасних фахівців бракує комплексного, інтегративного підходу до дослідження та оцінки процесів міжнародної торговельної інтеграції, що відбувається на різних, але взаємопов'язаних рівнях світової економічної системи.

Метою статті є концептуалізація багаторівневого підходу до дослідження і оцінки процесів розвитку міжнародної торговельної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Посилення глобальної фрагментації, диверсифікація міжнародних ланцюгів доданої вартості (розгалуженість мереж поставок настільки ускладнює процес визначення країни походження, що це призводить до прискореного формування концепції «зроблено у світі»), динамізація четвертої промислової революції,

розширення об'єкту регіональних торговельних угод (РТУ) до формату «СОТ+» (включають такі сфери, як митні правила, експортні податки, антидемпінг, компенсаційні заходи, технічні бар'єри в торгівлі або санітарні та фітосанітарні стандарти) та «СОТ-extra» (крім торговельної містять широкий набір політик – від інвестицій до екологічного законодавства або ядерної безпеки) – все це об'єктивно пришвидшує трансформацію форматів міжнародної торговельної інтеграції та вимагає перегляду підходів до розкриття її сучасної сутності, визначення рівнів, форматів та форм реалізації.

Рис. 1. Рівні формати та форми міжнародної торговельної інтеграції

Джерело: побудовано авторами.

Однак, поряд з еволюцією традиційних інтеграційних відносин у міжнародній торгівлі з'являються й новітні теорії, що ґрунтуються на концепції нового регіоналізму, теорії ланцюгів (глобальні товарні/сировинні ланцюги, ланцюги постачань, вартості, глобальні виробничі мережі) та гіпер-глобалізації (базуються на врахуванні впливу четвертої промислової революції на структурну трансформацію міжнародної торгівлі та глобальні ланцюги вартості у стратегіях розвитку міжнародних організацій та інноваційній діяльності ТНК, що призводять

до модифікації моделей ведення бізнесу) [24]. Зазначене вище змушує переглянути класичні підходи до визначення сутності міжнародної торговельної інтеграції, а також її рівнів, форм та форматів (рис. 1).

В більшості наукових джерел міжнародна торговельна інтеграція ототожнюється, як правило, лише із зоною преференційної торгівлі, зоною вільної торгівлі та митним союзом. Враховуючи сучасні тенденції глобального економічного розвитку, про які йшлося раніше, такий підхід обмежує можливості всебічного дослідження стану, динаміки, проблем та тенденцій розвитку торговельних інтеграційних відносин. В даному контексті, вважаємо доцільним виокремлення чотирьох рівнів міжнародної торговельної інтеграції: корпоративного, міждержавного, наднаціонального та глобального.

Дослідження форматів міжнародної торговельної інтеграції може при цьому здійснюватись за інституційним (як сукупність угод та відповідних міжнародних інституцій) та секторальним (галузевим тощо) критеріями.

Початковим за економічною логікою є корпоративний рівень міжнародної торговельної інтеграції, який представлений, як глобальними корпораціями з їх горизонтальною та вертикальною інтеграцією, кластерами, консорціумами, альянсами тощо, малими та середніми підприємствами (МСП), так і державою (з точки зору включення цього суб'єкта міжнародної економічної діяльності у міжнародну статистику в якості учасника глобальних ланцюгів виробництва та доданої вартості. Включення до ланцюгів доданої вартості різноманітних фірм, виробників та робітників, особливо з країн, що розвиваються, дозволяє їм швидше інтегруватись у глобальну економіку. А у більшості країн, зокрема з низьким рівнем доходів, ефективне включення у глобальні ланцюги вартості (ГЛВ) є запорукою їх подальшого економічного розвитку [25].

У цьому контексті доречно зазначити, що закордонні фахівці та міжнародні економічні організації при аналізі і оцінках розвитку світової економіки все частіше віддають перевагу розгляду економічних досягнень країн крізь призму участі національних суб'єктів міжнародних економічних відносин у глобальних ланцюгах створення вартості, складних мережеских потоках товарів, послуг, технологій, капіталів через національні кордони, аніж традиційному дослідженню кількісних показників зростання та структурних змін в економіках.

У глобальних ланцюгах вартості продукти перетинають декілька кордонів на різних стадіях виробництва, перш ніж вони перетворюються

на кінцеві товари. Таким чином, торгівля проміжними товарами, які потребують подальшої переробки та використовуються як вхідні матеріали (сировина, деталі, вузли тощо) для наступної стадії виробництва, часто використовується як непрямий показник розвитку самих ГЛВ. Так, починаючи з 1995 р., на світове проміжне виробництво щорічно припадає близько половини глобального експорту та імпорту (рис. 2).

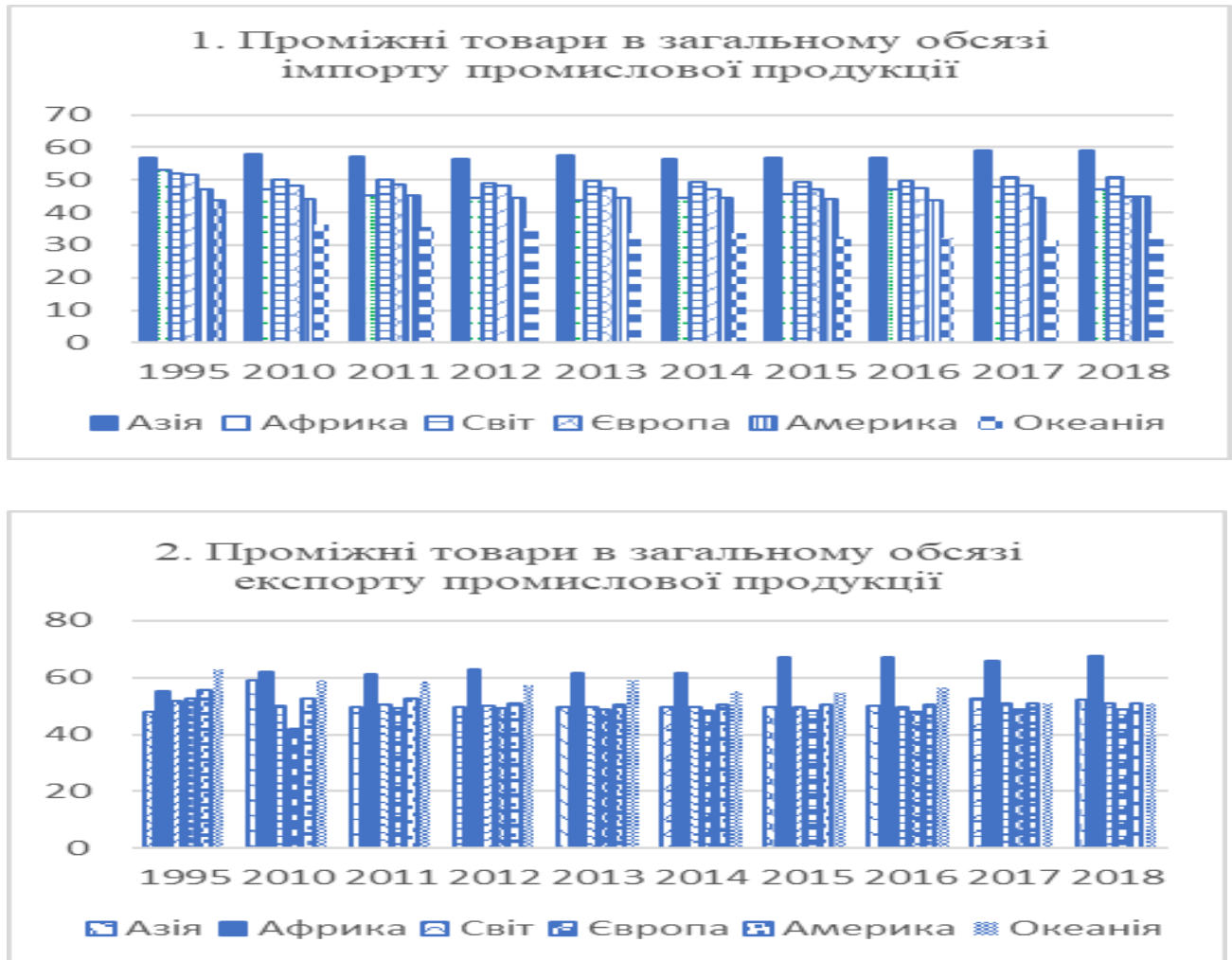

Рис. 2 Проміжні товари в загальному обсязі імпорту (1) та експорту (2) промислової продукції, 1995, 2010-2018 рр. (%)

Джерело: побудовано на основі [26].

Слід також додати, що торгівля деталями та комплектуючими у 2015 р. зросла в 6 разів, в порівнянні з 1990 рр., тоді як зростання торгівлі іншими товарами, зокрема готовою продукцією та послугами склало 4,5 рази [27].

Розвиток торгівлі проміжними товарами по регіонах світу є нерівномірним. Так, Африка та Океанія (поряд з Австралією та Новою

Зеландією) експортують більше проміжних товарів. Це пояснюється тим, що більшу частку в структурі їх експорту становлять ресурси, починаючи від мінералів і закінчуючи сільськогосподарською продукцією, яка використовується як сировина для подальшого виробництва. Проміжний імпорт та експорт Європи є більш збалансованим, ніж Азійський, що свідчить про те, що регіон може імпортувати відносно «загальні» проміжні продукти для їх подальшої переробки у кінцеві. Натомість Азія імпортує помітно більше проміжних продуктів, ніж експортує. Це говорить про те, що регіон більше бере участь у «складанні», ніж у переробці напівпродуктів у кінцеві продукти.

Правомірність виокремлення корпоративного рівня торговельної інтеграції та розгляду глобальних корпорацій і МСП, як її суб'єктів обумовлена такими масштабними ефектами від їх діяльності, як:

- зниження трансакційних витрат внаслідок прямого інвестування, в тому числі створення філій та дочірніх компаній, можливість лобіювання власних інтересів на державному рівні та застосування нових технологій, які дозволяють знизити накладні витрати;
- посилення міжнародного поділу праці, що в свою чергу призводить до поглиблення глобальної фрагментації виробництва та розгалуження глобальних ланцюгів створення доданої вартості;
- перетворення на драйверів Індустрії 4.0 – глобальні корпорації здійснюють значні інвестиції у розвиток технологій на базі штучного інтелекту та електронної обробки великих масивів даних задля автоматизації виробництва (яскравим прикладом є кіберфізичні системи (CPS)), у розробку мобільних додатків, платформ для онлайн-продажів тощо, сприяють розвитку інтернету речей, чим генерують глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі.

Міждержавний рівень торговельної інтеграції представлений двостороннім форматом торговельно-економічних відносин країн (наприклад, стратегічне партнерство у торговельно-економічній галузі). Об'єктом аналізу на цьому рівні міжнародної торговельної інтеграції може виступати двостороння торгівля між країнами – її структура, обсяги, інтенсивність, динаміка тощо. За останні десятиліття двосторонні торговельні угоди значно зросли за кількістю та економічною значимістю. Важливо підкреслити, що такі угоди суттєво впливають на світову і регіональну торгівлю, оскільки реорганізація потоків товарів і послуг має помітний вплив на економіку країн, що співробітничать, а також на інші сторони, які (прямо чи опосередковано) беруть участь у торгівлі з цими країнами. Двосторонні торговельні відносини є найстарішим,

найпоширенішим і, водночас, найменш вивченим форматом міжнародної торговельної інтеграції. Тому достатньо актуальним є визначення не лише структури, інтенсивності, динаміки торгівлі, а й потенціалу торговельної інтеграції на цьому рівні, а також, дієвих механізмів реалізації інтеграційних потреб і намірів.

Наднаціональний рівень міжнародної торговельної інтеграції включає субрегіональний, регіональний, міжрегіональний, континентальний та міжконтинентальний формати. Субрегіональний формат об'єднує країни певного субрегіону (наприклад, Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛААІ), Економічне співтовариство держав Західної Африки (ЕКОВАС), Центральнаамериканський спільний ринок (ЦАСР), Асоціація регіонального співтовариства Південної Азії (СААРК) тощо). Регіональний включає більшість країн певного географічного регіону (наприклад, Північноамериканська зона вільної торгівлі (NAFTA-USMCA), Південноамериканський спільний ринок (МЕРКОСУР), ЄС тощо). Міжрегіональний формат інтеграції передбачає поступове відкриття країн декількох регіонів (Шанхайська організація співробітництва (ШОС), організація країн експортерів нафти (ОПЕК), Співдружність незалежних держав (СНД). Континентальний формат ґрунтується на розвитку співробітництва та нівелюванні торговельних бар'єрів більшості країн певного континенту (наприклад, Зона вільної торгівлі Північної та Південної Америки (ФТАА). Міжконтинентальний формат передбачає відкриття ринків для більш тісної співпраці в межах цілих континентів (наприклад, Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво).

Дослідження цього рівня дозволяє оцінити ступінь розвитку регіональної торговельної інтеграції; частку регіональної торгівлі у сукупному обсязі глобальної торгівлі; експортну ринкову частку регіону; інтенсивність регіональної торгівлі; масштаби торгівлі між партнерами та взаємозалежність країн регіону в міжнародній торгівлі; інтенсивність внутрішньо-регіональної торгівлі; симетричність торговельної інтроверсії тощо.

Так, визначення частки втнутрішньо- та зовнішньо-регіональної торгівлі для деяких існуючих інтеграційних об'єднань (АСЕАН, КАРІКОМ, СНД, ЕКОВАС, ЄС, НАФТА) дозволяє оцінити, наскільки ефективними є укладені між ними регіональні торговельні угоди, та як змінилася динаміка обсягів втнутрішньо- та зовнішньо-регіональної торгівлі внаслідок участі у інтеграційному об'єднанні (таблиця).

Як бачимо найбільша частка внутрішньо-регіональної торгівлі припадає на ЄС – 62,7% та НАФТУ - 49,3% відповідно; найменша на ЕКОВАС – всього лише 7%. Також, можна помітити, що у 2019 р. частки внутрішньо-регіональної торгівлі або залишились практично без змін, або трохи зменшились майже у всіх досліджуваних інтеграційних об’єднань, окрім СНД, частка яких зросла на 10,5%.

**Частка експорту внутрішньо- та зовнішньо-регіональної торгівлі
деяких інтеграційних об’єднань, 2010-2019 рр. (у %)**

Об’єднання	показник	Роки									
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
АСЕАН	% intra	24,4	24,6	25,3	25,7	25,2	24,0	23,4	23,1	23,5	22,7
	% extra	75,6	75,4	74,7	74,3	74,8	76,0	76,6	76,9	76,5	77,3
КАРІКОМ	% intra	12,8	11,8	11,2	13,3	11,7	12,0	12,0	11,4	10,5	10,6
	% extra	87,2	88,2	88,8	86,7	88,3	88,0	88,0	88,6	89,5	89,4
СНД	% intra	10,8	11,4	11,1	11,0	10,8	11,5	14,0	14,3	12,8	14,2
	% extra	89,2	88,6	88,9	89,0	89,2	88,5	86,0	85,7	87,2	85,8
ЕКОВАС	% intra	7,3	7,1	7,1	8,5	8,1	9,4	13,0	7,6	6,7	7,0
	% extra	92,7	92,9	92,9	91,5	91,9	90,6	87,0	92,4	93,3	93,0
ЄС	% intra	64,5	63,5	61,7	61,3	62,4	62,4	63,4	63,3	63,5	62,7
	% extra	35,5	36,5	38,3	38,7	37,6	37,6	36,6	36,7	36,5	37,3
НАФТА	% intra	48,7	48,3	48,6	49,2	50,2	50,4	50,3	50,1	49,4	49,3
	% extra	51,3	51,7	51,4	50,8	49,8	49,6	49,7	49,9	50,6	50,7

Джерело: побудовано на основі [28].

Глобальний рівень торговельної інтеграції представлений багатостороннім форматом, який передбачає членство у міжнародних торговельних організаціях, передусім у СОТ, та включення у глобальну торговельну систему в цілому.

Особливістю цього рівня є регулятивний характер торговельної інтеграції, який наразі реалізується за допомогою системи багатосторонньо узгоджених принципів, угод та механізмів Світової організації торгівлі. Попередній розвиток регулятивної торговельної інтеграції країн дозволив їм узгодити і впроваджувати у міжнародну торгівлю: принципи (недискримінація, вільна торгівля, передбачуваність справедлива конкуренція, сприяння розвитку та економічним реформам); систему Угод,

ключовими з яких є ГАТТ (Генеральна угода з тарифів та торгівлі), ГАТС (Генеральна угода з торгівлі послугами) та ТРІПС (Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності); систему процесуальних механізмів щодо вступу до організації, ведення дво- та багатосторонніх переговорів, врегулювання торговельних суперечок, огляду торговельних політик країн.

Включення у глобальну торгівлю доцільно визначити за допомогою розрахунку частки торгівлі країни (групи країн) або регіону у світовому обсязі експорту або імпорту (рис. 3).

Рис. 3. Частка експорту країн що розвиваються, розвинутих країн та країн з перехідною економікою у світовому експорті 2005-2019 рр. (у %)

Джерело: побудовано на основі [28].

Як бачимо, найбільш інтегрованими у глобальну торгівлю є розвинуті країни. Проте, достатньо велика частка, до того ж яка має тенденцію до зростання, належить і країнам, що розвиваються. Найнижча інтегрованість у глобальну торгівлю спостерігається у країнах з так званою, перехідною економікою.

Рівень торговельної інтеграції держави на глобальному рівні можна також визначити через різноманітні міжнародні індекси (наприклад, ведення бізнесу, глобальний індекс конкурентоспроможності, індекс сприяння торгівлі тощо). Що ж стосується інтегрованості у глобальну торговельну систему, то її можна оцінити за допомогою кількісного і якісного аналізу діяльності країни в межах певної міжнародної організації,

її участі у коаліціях, переговорних процесах, розробці нових регулятивних документів.

Висновки. Сучасні тренди глобалізації економічного розвитку, спонукають до розгляду міжнародної торговельної інтеграцій у багаторівневому форматі, що дозволяє більш ефективно оцінити зазначений процес. Сучасна міжнародна торговельна інтеграція відбувається на таких рівнях, як корпоративний, міждержавний, наднаціональний та глобальний, яким відповідають наступні формати: мережевий, двосторонній, регіональний та багатосторонній.

Індикатором розвитку інтеграційних процесів на корпоративному рівні може виступати включення країни у глобальні ланцюги вартості. Для аналізу на міждержавному рівні варто визначати показники обсягу, структури, інтенсивності та динаміки торгівлі, а також з огляду на те, що це найпоширеніший формат інтеграції, на цьому рівні доцільно визначати потенціал торговельної інтеграції країн. Дослідження наднаціонального рівня міжнародної торговельної інтеграції має містити оцінку: рівня регіональної торговельної інтеграції, частки регіональної торгівлі у сукупному обсязі глобальної торгівлі, експортну ринкову частку регіону, інтенсивність регіональної торгівлі, масштаби торгівлі між партнерами та взаємозалежність країн регіону в міжнародній торгівлі, інтенсивність внутрішньо-регіональної торгівлі, симетричність торговельної інтроверсії тощо.

Розвиток міжнародної торговельної інтеграції на глобальному рівні слід оцінювати за сукупністю кількісних показників та якісних оцінок, а ключовим критерієм інтеграційного прогресу має стати результативність Раундів багатосторонніх торговельних переговорів, тобто досягнення домовленостей щодо модернізації механізмів регулювання міжнародної торгівлі як в цілому, так і окремих її секторах.

Бібліографічний список.

1. Balassa B. The theory of economic integration / B. Balassa. – Homewood: R.d. Irwin, 1961. 304 p.
2. Baldwin R. E. Measuring nontariff trade policies. *National bureau of economic research*. 1989. Work. Papers №2978
3. Інтеграція України в глобальний соціально-економічний простір : монографія / О. Білорус та ін. Київ : КНЕУ, 2019. 287 с.
4. Бхагвати Дж. В защиту глобализации. Пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева; Центр исслед. постиндустр. об-ва, журнал «Свободная мысль-XXI». М.: Ладомир, 2005.

5. Кругман П. Конкурентоспособность: опасная мания. *Экономическая политика*. 2008. № 6. –С. 162-174, С. 163.
6. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Столярчук Я. М. Міжнародна економіка: Підручник. Київ: КНЕУ, 2014. 762 с
7. Поручник А. М., Антонюк Л. Л. Формування європейського інноваційного простору. *Європейський союз та Україна* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 17 черв. 2004 р. М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана, Фондація сприяння європ. Інтеграції, Фонд «InWEnt» / відп. за вип. В. І. Чужиков. Київ : КНЕУ, 2004. С. 70–81
8. Сіденко С. В. Проблеми співпраці України з Європейським Союзом: соціальний аспект. *Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ; відп. ред. В. Ф.
9. Філіпенко А., Філіпенко В. Теорія міжнародної економічної інтеграції. *Європейська інтеграція: досвід Польщі та України* : кол. моногр. Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, Рада Центр.-Сх. регіону незалежної самовряд. проф. спілки «Соліданість» ; за заг. ред. Н. В. Павліхи. — Луцьк ; Люблін: Drukarnia Kolor Lublin, 2013. С. 349–358
10. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник. М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; за ред. В. І. Чужикова. Київ : КНЕУ, 2016. 496 с.
11. Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі. 2-ге вид. К. : Основи, 2000. 242 с.
12. Дюмулен И. И. Всемирная торговая организация. М.: Экономика, 2003. С.149-150
13. В. В. Коновалов, О. О. Покрещук, А. С. Осика Антидемпінговий кодекс України: практика та проблеми застосування. К. : УАЗТ, 2001. 378 с.
14. Т. М. Циганкова, А.О. Олефір, О.А. Фурсова Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: монографія. Київ : КНЕУ, 2003. 600 с.
15. Yatsenko, O., Nitsenko, V., Karasova, N., James, H.S.Jr., & Parcell, J.L. Realization of the potential of the Ukraine– EU free trade area in agriculture. *Journal of International Studies*. 2017 10(2), 258-277.
16. Л. Антонюк, Н. Черкас Глобальна економічна мережевізація у конкурентному зростанні країн. *Міжнародна економічна політика*. 2019. № 2. С. 82-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2019_2_5.

17. Bowen H. (1953). Social responsibilities of the businessman Harper & Row. N.Y.
18. Гужва І. Ю. Укладання Україною двосторонніх угод про вільну торгівлю: інструмент інтеграції до міжнародних ринків товарів та послуг. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки.* 2015. Вип. 30. С. 37-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2015_30_6
19. Мельник Т., Головачова О. Регуляторна зовнішньоекономічна політика у сфері АПК: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Economic Annals-XXI.* 2015. № 3-4(2). С. 12-16.
20. Швиданенко О. А., Савченко І.А Сучасний інструментарій системи регулювання конкурентних відносин суб'єктів глобального ринку. *Економіка підприємства: теорія і практика Economy of enterprise: eheory and experience* : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф., 10 жовт. 2014 р. М-во освіти і науки України, Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [редкол. Г. О. Швиданенко (відп. за вип.) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2014. С. 327-330.
21. Т. Ф. Гордєєва Інтенсивність міжнародної торгівлі як індикатор ступеня міжнародної торговельної інтеграції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2017. Вип. 27(1). С. 27–32.
22. Столярчук Я., Светлов А. Реалізація глобальних цілей США: континентально-інтеграційний контекст. *Міжнародна економічна політика.* 2013. Вип. 1. С. 24-47.: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2013_1_4
23. Международные экономические отношения: учебник М.: Юристь, 2001. 847 с
24. Н. І. Черкас Глобальні ланцюги вартості в економічному зростанні : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2018. 388с.
25. G. Gereffi, K. Fernandez-Stark GLOBAL VALUE CHAIN ANALYSIS: A PRIMER. Center on Globalization, Governance & Competitiveness (CGGC). URL: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/31755091/2011-05-31_GVC_analysis_a_primer.pdf?
26. What are global value chains and why do they matter? Industrial Analitics Platform : веб-сайт URL: <https://iap.unido.org/articles/what-are-global-value-chains-and-why-do-they-matter>
27. Preferential trade agreements and global value chains: Theory, evidence, and

open questions. *WTO*. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gvcs_report_2017_chapter8_appendix.pdf

28. Merchandise: Intra-trade and extra-trade of country groups by product, annual. *UNCTAD* : вебсайт. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=24397>

References.

1. Balassa B. (1961). The theory of economic integration / B. Balassa. - Homewood: R.d. Irwin. 304 p.
2. Baldwin R. E. (1989). Measuring nontariff trade policies. National Bureau of Economic Research. Work. Papers №2978
3. O. Belarus and others (2019). Integration of Ukraine into the global socio-economic space: a monograph. Kyiv: KNEU. 287 p.
4. Bhagwati J. (2005). In Defense of Globalization. Per. with English under ed. V.L. Inozemtseva; Research Center. postindustry. ob-va, the magazine "Free Thought-XXI". М.: Lodomir.
5. Krugman P. (2008) Competitiveness: a dangerous mania. Economic policy. № 6. С. 162-174, P. 163.
6. Lukyanenko D.H. (2014). Lieutenant AM, Stolyarchuk JM International Economics: Textbook. Kyiv: KNEU. 762 p
7. Lieutenant A.M., Antonyuk L.L. (2004) Formation of the European innovation space. European Union and Ukraine: materials International. scientific-practical conf., Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv. nat. econ. Univ. Vadim Hetman, Foundation for the Promotion of Europe. Integration, InWent Foundation / resp. for vip. VI Chuzhikov. Kyiv: KNEU, 2004. P. 70–81
8. Sidenko S.V. Problems of cooperation between Ukraine and the European Union: social aspect. International economic cooperation of Ukraine (legal issues): materials of the international. scientific-practical conf. / Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv. nat. econ. un-t; resp. ed. W. F.
9. Filipenko A., Filipenko V. (2013). Theory of international economic integration. European integration: the experience of Poland and Ukraine: col. monograph Eastern Europe. nat. Lesya Ukrainka University, Center-East Council region of independent self-government. prof. Solidarity Union; for general ed. NV Pavlikha. - Luts'k ; Lublin: Drukarnia Kolor Lublin, pp. 349–358
10. Regional policy of the European Union: a textbook. City of Education and Science of Ukraine, SHEI "Kyiv. nat. econ. Univ. Vadim Hetman "; for order. VI Chuzhikov. Kyiv: KNEU, 2016. 496 p.

11. Burakovsky I. (2000) Theory of international trade. 2nd view. K.: Osnovy. 242 p.
12. Dumoulin I.I. (2003) World Trade Organization. M .: Ekonomika, P.149-150
13. VV Konovalov, OO Pokreschuk, AS Osyka Antidumping Code of Ukraine: practice and problems of application. K.: UAZT, 2001. 378 s.
14. TM Tsigankova, AO Olefir, OA Fursova Global Trading System: Development of WTO Institutions, Rules, Instruments: Monograph. Kyiv: KNEU, 2003. 600 p.
15. Yatsenko, O., Nitsenko, V., Karasova, N., James, H.S.Jr., & Parcell, J.L. Realization of the potential of the Ukraine– EU free trade area in agriculture. Journal of International Studies. 2017 10 (2), 258-277.
16. L. Antonyuk, N. Cherkasy (2019). Global economic networking in the competitive growth of countries. International economic policy.. № 2. pp. 82–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mep_2019_2_5.
17. Bowen H. (1953). Social responsibilities of the businessman Harper & Row. N.Y.
18. Guzhva I. (2015) Ukraine's conclusion of bilateral free trade agreements: a tool for integration into international markets for goods and services. Bulletin of Priazovsky State Technical University. Series: Economic Sciences. Voll. 30. pp. 37-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2015_30_6
19. Melnyk T., Golovachova O. (2015) Regulatory foreign economic policy in the field of agriculture: domestic and foreign experience. Economic Annals-XXI. № 3-4 (2). Pp. 12-16.
20. Shvydanenko O.A, Savchenko I.A (2014) Modern tools of the system of regulation of competitive relations of the global market. Economy of enterprise: theory and practice Economy of enterprise: eheory and experience: coll. materials V International. scientific-practical Conf.,. Kyiv: KNEU, 2014. P. 327-330.
21. T.F. Gordeeva (2017) Intensity of international trade as an indicator of the degree of international trade integration. Scientific Bulletin of the International Humanities University. Voll. 27 (1). Pp. 27–32.
22. Stolyarchuk J., Svetlov A. (2013) Implementation of US global goals: continental integration context. International economic policy. Voll. 1. P. 24-47 .: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mep_2013_1_4
23. International economic relations: a textbook M .: Law, 2001. 847 p
24. NI Cherkas (2018) Global value chains in economic growth: a monograph. Lviv: SPOLOM. 388p.

25. G. Gereffi, K. Fernandez-Stark GLOBAL VALUE CHAIN ANALYSIS: A PRIMER. Center on Globalization, Governance & Competitiveness (CGGC). URL:

https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/31755091/2011-05-31_GVC_analysis_a_primer.pdf?

26. What are global value chains and why do they matter? Industrial Analytics Platform: website URL: <https://iap.unido.org/articles/what-are-global-value-chains-and-why-do-they-matter>

27. Preferential trade agreements and global value chains: Theory, evidence, and open questions. WTO. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gvcs_report_2017_chapter8_appendix.pdf

28. Merchandise: Intra-trade and extra-trade of country groups by product, annual. UNCTAD: website. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=24397>

Т.М. Цыганкова, Е.А. Яценко. Многоуровневость современной международной торговой интеграции

В статье предложено и обосновано многоуровневый подход к определению международной торговой интеграции. Выявлено, согласно выделенных уровней, форматы и формы осуществления международной торговой интеграции. Идентифицировано основные факторы диверсификации форматов международной торговой интеграции (выход объекта региональных торговых соглашений за рамки традиционного фокуса на «льготных торговых условиях» в результате применения формул «ВТО +» и «ВТО-extra», расширение и усложнение глобальных цепей создания добавленной стоимости, глобальный переход к индустрии 4.0 и т.д.). Охарактеризованы форматы и формы международной торговой интеграции в разрезе выделенных ее уровней: корпоративного, межгосударственного, наднационального и глобального. Определена доля внутри- и внешне региональной торговли некоторых интеграционных объединений (АСЕАН, ЕС, СНГ, НАФТА (USMCA), КАРИКОМ, ЭКОВАС) и уровень интегрированности в глобальную торговлю стран с развитой экономикой, развивающейся и с переходной экономикой.

Ключевые слова: международная торговая интеграция, многоуровневая международная торговая интеграция, форматы и формы многоуровневой торговой интеграции, глобальные производственные сети, стратегическое партнерство стран, региональные торговые соглашения, глобальная торговая система, Всемирная торговая организация.

T.M. Tsygankova, O.O. Iatsenko. Multilever of modern international trade integration

The article proposes and substantiates a multilevel approach to the definition of international trade integration. The formats and forms of international trade integration have been identified in accordance with the selected levels. Current trends of globalization of economic development, encourage the consideration of international trade integration in a multilevel format, which allows you to more effectively assess this process. Modern international trade integration takes place at such levels as corporate, interstate, supranational and global, which correspond to the following formats: corporate, bilateral, regional and multilateral.

An indicator of the development of integration processes at the corporate level can be the inclusion of the country in global value chains. For analysis at the interstate level it is necessary to determine the volume, structure, intensity and dynamics of trade, and given that this is the most common format of integration, at this level it is advisable to determine the potential for trade integration. The study of the supranational level of international trade integration should include an assessment of: the level of regional trade integration, the share of regional trade in total global trade, the export market share of the region, the intensity of regional trade, the scale of trade between partners and the interdependence of regional trade, symmetry of trade introversion, etc.

The development of international trade integration at the global level should be assessed by a set of quantitative indicators and qualitative assessments, and the key criterion of integration progress should be the effectiveness of Multilateral Trade Rounds, which means reaching agreements on modernization of international trade regulation in general and in individual sectors.

Key words: international trade integration, multilevel international trade integration, formats and forms of multilevel trade integration, global production networks, strategic partnership of countries, regional trade agreements, global trade system, World Trade Organization.

Стаття надійшла до редакції: 10.12.2020 р.